

TURISTIČNI OBISK IN ZAVAROVANA OBMOČJA – PRIMER TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

dr. Dejan Cigale, dr. Barbara Lampič, dr. Irena Mrak

Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana

e-mail: dejan.cigale@ff.uni-lj.si, barbara.lampic@ff.uni-lj.si, irena.mrak@ff.uni-lj.si

Pregledni znanstveni članek

COBISS 1.02

Izvleček

Zavarovana območja nudijo obiskovalcem naravne in druge kakovosti, hkrati pa turizem in rekreacija ta območja vse bolj sooblikujeta. Na primeru Triglavskega narodnega parka, natančneje Zgornjesavske doline, smo poskušali ugotoviti, v kolikšni meri sta skladni varstvena in turistična funkcija zavarovanih območij. Pri tem smo se osredotočili na mnenja, poglede in stališča obiskovalcev. Zanimalo nas je, ali so razlogi, zaradi katerih prihajajo turisti, in njihove želje oz. predlogi v zvezi z nadaljnjim razvojem turizma v TNP v skladu z varstveno funkcijo našega edinega narodnega parka.

Ključne besede: turizem, anketiranje obiskovalcev, motivi obiska, vrednosti zavarovanih območij, zavarovana območja, Triglavski narodni park

TOURIST VISITATION AND PROTECTED AREAS – THE CASE OF TRIGLAV NATIONAL PARK

Abstract

Protected areas offer natural and other qualities to visitors. At the same time, these areas are co-formed by tourism and recreation. In the case of Triglav National Park, we researched the compatibility of protection and tourism function of protected areas in the area of Upper Sava Valley. The survey was focused on the reasons of visit, the proposals and wishes of visitors in the connection with the future Triglav National Park development, according to the primary protection role of the only national park in Slovenia.

Key words: tourism, questionnaire survey of visitors, motives for visit, values of protected areas, protected areas, Triglav National Park

I. UVOD

Zavarovana območja so večinoma dobila varstveni status predvsem zaradi dobro ohranjenega naravnega okolja oziroma prisotnosti izjemnih naravnih vrednot. Kljub temu so v Evropi ta območja praviloma poseljena, zanje pa je značilna kulturna pokrajina, v kateri so prisotne različne gospodarske dejavnosti. Zavarovana območja odlikuje sobivanje različnih rab prostora, za katere so značilni včasih nasprotujoči si interesi, ki med seboj niso vedno najbolj usklajeni. Ena izmed najbolj pogosto prisotnih dejavnosti je tudi turizem, ki je na zavarovanih območjih že tradicionalno prisoten in predstavlja pomembno razvojno možnost. Kot navaja Plut (2006), lahko postanejo zavarovana območja v nekaterih primerih celo nosilni steber celostno in trajnostno zasnovanega regionalnega razvoja, v katerem je turizem temeljna gospodarska panoga.

Turistični obisk pa ni pomemben samo z gospodarskega vidika, ampak opozarja tudi na pomembno rekreacijsko vlogo zavarovanih območij, ki zagotavljajo kakovostno preživljanje prostega časa lokalnemu prebivalstvu ter prebivalcem bližnjih in bolj oddaljenih, pretežno urbanih območij.

I.1. Pregled relevantne literature

Turizem in rekreacija na zavarovanih območjih sta bila v strokovni literaturi obravnavana z različnih vidikov. Ker turistični oziroma rekreacijski obisk predstavlja tudi breme za okolje na zavarovanih območjih, so bili pogosto obravnavani okoljski učinki turističnega obiska. Ti učinki so zelo raznoliki in različno intenzivni in zajemajo npr. poškodbe rastlin (npr. Reid in Marion 2005; Leung in Marion 1999; Deng in sod. 2003; Monz in sod. 2000), zmanjšanje biološke raznovrstnosti (Gómez-Limón in De Lucio 1995; Obua 1997), vplive na divje živali (Grieser-Johns 1996; Creel in sod. 2002), poškodbe poti (Li in sod. 2005; Yoda in Watanabe 2000) itd. Ker se pojavljajo na zavarovanih območjih, so tovrstni učinki še toliko manj dopustni. S tem je povezano tudi vprašanje nosilne zmogljivosti zavarovanih območij, s katerim se je ukvarjala vrsta avtorjev (npr. Garrigós Simón in sod. 2004; Lawson in sod. 2003; Prato 2001; Jurinčič 2004), pri tem pa koncept nosilne zmogljivosti ostaja dokaj kontroverzen. Pozornosti je bilo deležno tudi vprašanje motivov obiskovalcev zavarovanih območij (Holden in Sparrowhawk 2002; Ballantyne in sod. 2008; Van der Merwe in Saayman 2008; Lovén 2000). Precej raziskav je tudi skušalo ugotavljati vrednost zavarovanih območij, zlasti s pomočjo ekonomskih metod, npr. kontingenčnega vrednotenja oz. ugotavljanja WTP – pripravljenosti za plačilo (Ellingson in Seidl 2007; Lee in Han 2002; Dharmaratne in sod. 2000). Rezultati so bili zelo različni, saj so nanje odločilno vplivale vsakokratne konkretne razmere oziroma situacija (npr. značilnosti zavarovanega območja, značilnosti in motivi obiskovalcev ...), zato niso prenosljivi na druga območja. Pogosto je bilo obravnavano tudi vprašanje morebitnih vstopnin na zavarovana območja ali njihovih sprememb (Schwartz in Lin 2006; Van Sickle in Eagles 1998; Alpízar 2006; Buckley 2003).

Tudi v Sloveniji je bilo turizmu na zavarovanih območjih namenjene precej pozornosti. Tako sta v zadnjem desetletju izšli dve publikaciji (Zavarovana območja ... 2004; Turizem v zavarovanih območjih 2006) z vrsto prispevkov, ki so bili posvečeni ravno tej temi. S

trajnostnim razvojem turizma na zavarovanem območju na primeru Krajinskega parka Strunjan sta se ukvarjala Jurinčič in Popič (2009), z vplivom prisotnosti zavarovanega območja na ranljivost in prožnost regije ob različnih socio-ekonomskih ter naravnih šokih Perpar in Udovč (2007; pri tem je bila posebna pozornost namenjena ravno turizmu), o arhitekturnem vidiku načrtovanja turizma na zavarovanih območjih pa je že v devetdesetih letih pisal Pavliha (1997). Nekatere vidike upravljanja zavarovanih območij je na primeru Triglavskega narodnega parka obravnaval Šolar (2009). S tovrstno problematiko se je ukvarjalo tudi več diplomskih del na različnih fakultetah (npr. Gregorc 2006; Horvat 2006 in še mnoge druge). Vlogi in potencialom turizma na zavarovanih območjih so se posvečali tudi nekateri širše zasnovani raziskovalni projekti (npr. Plut in sod. 2008).

Kot kažejo nekatere raziskave (npr. Reinius in Fredman 2007), so z vidika zanimivosti za turizem oziroma privlačnosti za turiste med zavarovanimi območji najbolj pomembni narodni parki. Že sama oznaka narodni park zagotavlja visoko kakovost in dobro ohranjenost naravnega okolja, pogosto pa tudi prisotnost kulturne dediščine. Tudi po IUCN sta turistična in rekreacijska raba v narodnih parkih sprejemljivi, če ne ogrožata naravovarstvene funkcije območja oziroma povzročata degradacije naravnih virov (Dudley 2008).

1.2. Zavarovano območje TNP in obiskovalci

Odnosa med turizmom in zavarovanimi območji smo se lotili tudi v naši raziskavi, in sicer na primeru Triglavskega narodnega parka (v nadaljnjem besedilu TNP), edinega narodnega parka v Sloveniji. Zakon o ohranjanju narave (2004) opredeli narodni park kot »veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo«.

TNP obsega 83.807 ha ali 4,1 % državnega ozemlja. Ustanovljen je bil z namenom ohranjanja izjemnih naravnih in kulturnih vrednot ter ekosistemov. Njegova ustanovitev je pomembna tudi za trajnostno razvijanje tradicionalnih gospodarskih panog, predvsem kmetijstva, gozdarstva in turizma, ter za izpolnjevanje ustreznih materialnih in drugih pogojev za življenje in delo domačinov (Lampič in Mrak 2007).

V ospredju so torej naravne kakovosti tega območja. Potemtakem bi lahko pričakovali, da bo tudi pri turističnem obisku tega območja ta element igral odločujočo vlogo. Z vidika ustreznega odnosa med varstvenim statusom območja ter razvojem turizma in rekreacije je pomembno poznati tako motive obiskovalcev za obisk in povezanost teh motivov s ključnimi kakovostmi/vrednostmi območja kot tudi pričakovanja obiskovalcev glede samega območja in njegovih značilnosti ter tam prisotnih prostočasnih možnosti.

Podatkov o številu obiskovalcev parka ni, saj se obisk na celotnem območju TNP sistematično ne beleži, v preteklosti pa je bilo narejenih nekaj ocen obiska. Konec osemdesetih let 20. st. je tako uprava TNP število obiskovalcev ocenila na dva milijona letno, po osamosvojitvi Slovenije pa naj bi obisk še naraščal. Bolj so postali prepoznani trendi in struktura obiskovalcev. Število je največje v poletnih mesecih, narašča pa od sredine proti koncu tedna. Vrhunec sezone je avgusta in v prvem tednu septembra. V začetku in ob koncu sezone so značilna tedenska nihanja, ki jih povzroča predvsem vreme. V strukturi obiskovalcev prevladujejo prebivalci iz več kot 60 km oddaljenih mest, prevladuje mlada in srednja generacija, po izobrazbeni strukturi pa so to ljudje s srednješolsko izobrazbo ali

pa se še šolajo/študirajo (Šolar 1992). Anketa, ki je bila izvedena med naključno izbranimi 912 gorniki v Sloveniji, je med drugim pokazala, da večina (81,4 %) območje TNP obišče v kopnih letnih časih, zadržijo se običajno en dan (49,4 % vprašanih), več kot 2 dneva pa le 6,8 % vprašanih (Mrak 2009).

Slika 1: Krnsko jezero: visokogorska jezera so med najbolj priljubljenimi cilji obiskovalcev TNP (foto: I. Mrak)

Figure 1: Krn Lake: the lakes in high mountain areas are amongst the most popular destinations in Triglav National Park. (photo: I. Mrak)

V raziskavi Oddelka za geografijo leta 2007 smo s pomočjo anketiranja turistov želeli več izvedeti o nekaterih značilnostih turističnega obiska na območju TNP ter o tem, kaj obiskovalci menijo o vrednostih tega območja in o njegovi varstveni funkciji. Posebej nas je zanimalo, ali (in v kolikšni meri) so razlogi za obisk tega območja povezani z obstojem narodnega parka in s tistimi njegovimi značilnostmi, ki predstavljajo njegovo ključno kakovost z vidika zavarovanega območja, ali pa obiskovalci večinoma prihajajo zaradi značilnosti, ki niso nujno povezane s parkom (npr. prisotnost določene športnorekreativne in turistične infrastrukture oziroma možnosti za ukvarjanje z različnimi priložnostnimi dejavnostmi). Zanimalo nas je tudi, ali so želje in predlogi obiskovalcev za izboljšave v skladu z varstveno funkcijo območja.

TNP sicer sega na območje številnih občin, a v našem primeru smo se osredotočili le na Zgornjesavsko dolino, ki sodi med najpomembnejša slovenska alpska turistična območja. Po številu prihodov in prenočitev turistov je pred njo v slovenskem alpskem svetu samo Bled. Hkrati so ravno na območju Zgornjesavske doline nekateri najbolj obiskani predeli TNP.

V okviru TNP sodi južni del Zgornjesavske doline (območje Julijskih Alp), turistični centri, kjer je največ obiska, pa se nahajajo že zunaj meja parka, a v njegovi neposredni

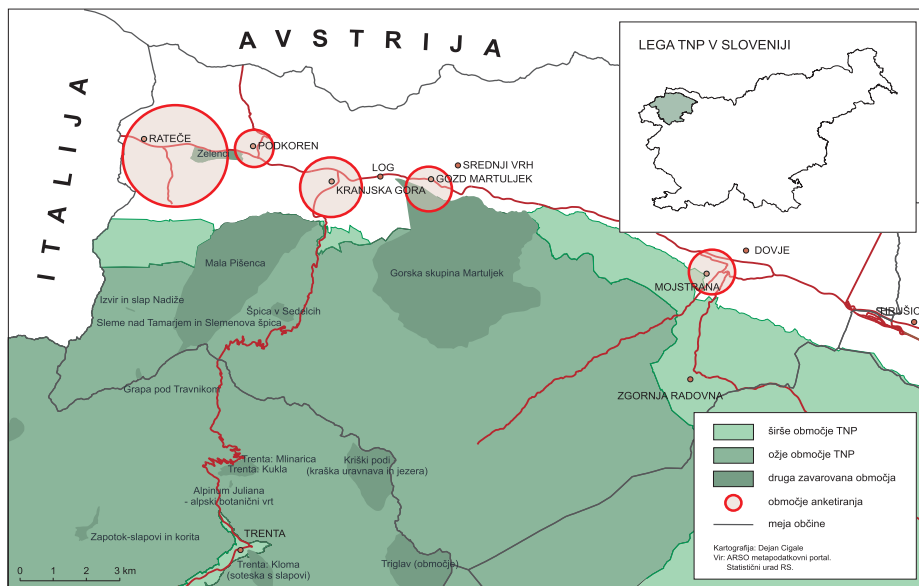
bližini. Po turističnem obisku je pri tem daleč na prvem mestu naselje Kranjska Gora (po podatkih SURS 345.217 prenočitev v l. 2008 od 405.618 v občini Kranjska Gora), precej manjši obisk pa beležijo ostala naselja (Gozd Martuljek, Dovje, Mojstrana, Rateče). Za občino Kranjska Gora je v splošnem značilen precej izenačen obisk v poletni in zimski sezoni ter občuten upad obiska spomladi in jeseni. Nekoliko večji obisk je v poletnem kot v zimskem času, naselje Kranjska Gora pa zaradi razvitega smučarskega turizma beleži nekoliko večji obisk v zimskem delu leta. Največ turistov je domačih (leta 2008 37,8 %), med tujimi turisti je največ Italijanov (12,6 % vseh turistov), Nemcev (8,2 %) in Hrvatov (8,0 %). Podatki o letnem poteku obiska tudi opozarjajo na različne motive obiskovalcev v različnih delih leta. Druge gospodarske dejavnosti na tem območju po pomenu precej zaostajajo za turizmom.

2. POTEK ANKETIRANJA OBISKOVALCEV TNP

Anketiranje smo izvajali spomladi l. 2007 in sicer na lepo aprilsko soboto. Na ta način smo v raziskavo zajeli tako stacionarne turiste, ki so v tistem času bivali na območju Zgornjesavske doline, kot tudi enodnevne obiskovalce, ki zunaj glavnih sezon obiskujejo območje zlasti za konec tedna. Ker je šlo za enkratno izvajanje ankete, nismo mogli ugotoviti, ali npr. obstajajo razlike med zimskimi in poletnimi obiskovalci ter obiskovalci, ki prihajajo v sezoni ali zunaj nje. Podatke smo pridobili z anketiranjem tistih obiskovalcev, ki so dopolnili 18 let. Anketiranje so izvajali študenti drugega letnika geografije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Slika 2: Prikaz območij anketiranja v Zgornjesavski dolini

Figure 2: The areas of questionnaire survey in Upper Sava Valley

Anketarji so bili razporejeni na tistih točkah in območjih, kjer se zadržuje večje število turistov. Večina anket, in sicer 208 (54 %), je bila opravljena na območju Kranjske Gore, kjer gre tudi za največjo zgoštev obiskovalcev.

Preglednica 1: Število anketirancev po območjih

Table 1: Number of respondents by areas

Naselje/območje	Število	%
Kranjska Gora z okolico	218	54,0
Gozd Martuljek	15	3,7
Mojstrana	36	8,9
Podkoren	26	6,4
Rateče z okolico (Planica, Zelenci)	109	27,0
Skupaj	404	100,0

Anketni vprašalnik je vseboval več vsebinskih sklopov. V prvi sklop so bila vključena vprašanja, ki so se nanašala na razloge za obisk ter na značilnosti turističnega obiskovanja območja (npr. pogostost obiskovanja, njegova časovna razporeditev idr.). Drugi sklop je bil namenjen vrednotim območja, kakor jih zaznavajo obiskovalci, tretji sklop se je ukvarjal s problematiko varstvene funkcije tega območja oziroma zavarovanosti območja. Z vprašanji iz zadnjega sklopa smo želeli pridobiti osnovne informacije o anketirancih, ki bi nam lahko koristile pri interpretaciji dobljenih odgovorov.

Skupaj smo dobili 404 izpolnjene vprašalnike. Dve tretjini anketirancev (67 %) je zaposlenih. Približno enako je tistih z višjo in visoko (48,5 %) ter s srednjo izobrazbo (48 %) z osnovno (ali nepopolno osnovno) pa samo 3,6 %. Spolna sestava je bila precej izenačena; nekoliko več je bilo anketirancev ženskega spola (52,2 %). Glede na starost je najmočnejše zastopana skupina 20 do 30 let (29,8 % anketirancev) pred skupino 30 do 40 let (21,5 % anketirancev). Starejših od 70 let je bilo le 2,5 % anketirancev.

Podatkov o socio-demografskih značilnostih obiskovalcev (turistov) tega območja sicer ni na razpolago, tako da ustreznosti vzorca z vidika zastopanosti posameznih socio-demografskih skupin prebivalstva ne moremo oceniti.

Anketirancev iz tujine je bilo le 4 %, prevladovali so anketiranci s širšega ljubljanskega območja (dobrih 40 %). Velika večina anketirancev (91,5 %) je prišla na obravnavano območje z osebnim avtomobilom, ostali z avtobusom (3,6 %) in kolesom (2,3 %).

3. REZULTATI ANKETIRANJA OBISKOVALCEV NA OBMOČJU TNP

Obdelava na terenu pridobljenih rezultatov nam je omogočila podrobnejšo analizo ter osvetlitev naslednjih vsebinskih sklopov:

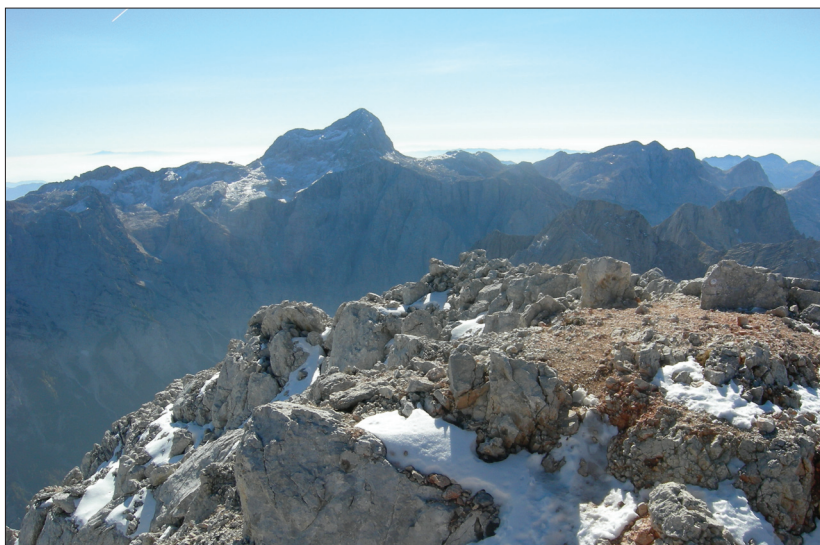
- značilnosti turističnega obiska ter razlogov za obisk;

- prepoznavanje vrednosti obiskanega območja;
- smiselnost oziroma potrebnost izboljšav z vidika turističnega razvoja;
- poznavanje varstvenega režima na območju TNP;
- vprašanje plačevanja vstopnine, njena višina ter dileme v zvezi s tem.

Nekateri vidiki so bili v sicer zelo omejenem obsegu v preteklosti že obravnavani, vendar pa ciljno še nikoli ni bila izvedena raziskava v tolikšnem obsegu. Z vprašanjem vrednosti zavarovanih območij smo se obsežneje soočili že v okviru raziskovalnega projekta Trajnostni razvoj varovanih območij (Plut in sod. 2008), kjer smo ugotavljali zaznavanje različnih vrednosti s strani domačinov kot tudi obiskovalcev zavarovanih območij ter stopnjo prepoznavanja razvojnih potencialov. V povezavi z našo raziskavo so pomembni predvsem odgovori obiskovalcev, ki so bili mnenja, da sta največji vrednosti treh obravnavanih zavarovanih območij (KP Logarska dolina, KP Goričko in TNP) mirno in čisto okolje ter lepa narava.

Slika 3: Triglav (2864 m) ima posebno mesto v slovenski narodni zavesti (foto: I. Mrak)

Figure 3: Mount Triglav (2864 m) has a special position among Slovenian national values (photo: I. Mrak)

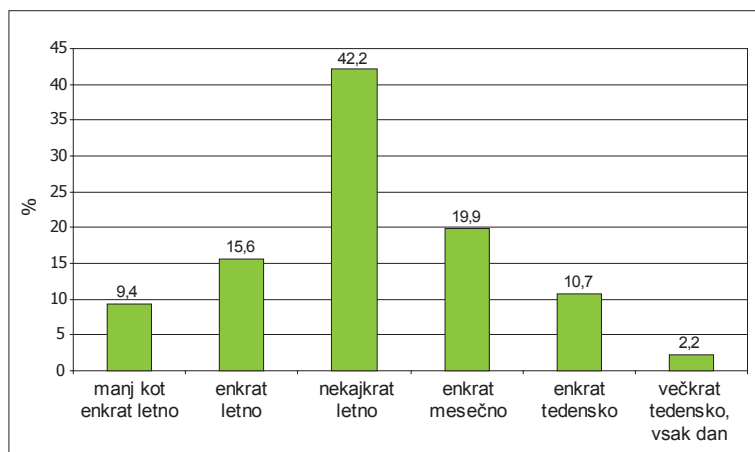
3.1. Pogostost obiska in razlogi za obisk

Rezultati anketiranja kažejo, da vprašani večinoma obiščejo park nekajkrat letno. Največ jih obiskuje TNP v vseh letnih časih (42,2 %), 29,0 % le v poletnem času. Večinoma prihajajo z družino (35,2 %) ali partnerjem (29,8 %). Prevladujejo enodnevni obiskovalci (55,4 %), turistov, ki bi prenočevali kje drugje kot na območju Zgornjesavske doline, je bilo le 3,5 %.

*Preglednica 2: Tipi obiskovalcev**Table 2: Types of visitors*

Tip obiskovalca	Število	%
Enodnevni obiskovalec	220	55,4
Prenočuje na območju Zgornjesavske doline	163	41,1
Prenočuje drugje	14	3,5
Skupaj	397	100,0

Z razvojem osebne prometa in z izboljšanjem cestnega omrežja nasploh v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih je TNP postal dobro dostopen. Potovalni čas iz vseh delov Slovenije do parka se je bistveno skrajšal, kar je pripomoglo tudi k času, ki ga obiskovalci preživijo v parku in pa tudi k pogostosti obiskovanja. Število obiskovalcev se enakomerneje razporeja preko celega leta, zaradi lažje dostopnosti pa je več enodnevnih obiskov. To posledično vpliva na število nočitev na območju parka – tako npr. število nočitev v planinskih kočah nasploh v Sloveniji in tudi na območju TNP upada (v letu 2003 je bilo v planinskih kočah na območju občine Kranjska gora 21.684 nočitev, v letu 2008 pa le 16.167; Statistični urad Republike Slovenije 2010).

*Slika 4: Pogostost obiskovanja TNP**Figure 4: The frequency of visits in Triglav National Park*

Zavarovana območja dobijo varstveni status zaradi tistih značilnosti in vrednot, ki so obenem posebnega pomena tudi za razvoj turizma, pa najsi gre za naravne znamenitosti ali kulturno dediščino. TNP je bogat predvsem s prvo, zato smo pričakovali, da se bo to odražalo tudi na odgovorih anketirancev. Odgovori so v resnici pokazali, da so za turiste privlačne zlasti tiste pokrajinske značilnosti, ki so povezane z dobro ohranjeno naravo oziroma okoljem.

‘Lepo naravo’ je kot zelo pomemben razlog za obisk TNP navedlo kar 81,5 % anketirancev, ‘mir, svež zrak in čisto okolje’ pa 76,7 %. Takšen rezultat kaže, da si obiskovalci narodnega parka želijo predvsem sprostitve v mirnem in ohranjenem okolju, v nasprotju z vsakodnevnim ritmom v urbanih območjih. Glede na to, da je TNP lahko dostopen predvsem ljubljanski urbani regiji, ni presenetljivo, da je največ obiskovalcev prav od tam in ti si želijo mesto za nekaj časa zamenjati za diametralno nasprotno okolje, kot ga do določene mere še premore TNP. Podobno je visok delež tistih, ki so kot zelo pomemben razlog za obisk navajali možnost za ukvarjanje z aktivnostmi v naravi (60 %) in ogled lokalnih naravnih zanimivosti (59,6 %). Možnost rekreacije v naravnem okolju je ena od ključnih kakovosti narodnega parka. Območje TNP dejansko omogoča izvajanje različnih aktivnosti, ki pa morajo biti z vidika ohranjanja narave skrbno načrtovane in ustrezno nadzorovane.

Preglednica 3: Razlogi za obisk TNP

Table 3: The motives for visit of Triglav National Park

Razlogi za obisk	Ni relevantno	Malo pomemben razlog	Srednje pomemben razlog	Zelo pomemben razlog
Lepa narava	1,8	5,5	11,3	81,5
Mir, svež zrak, čisto okolje	2,0	5,3	16,0	76,7
Možnost videti in doživeti nekaj novega	9,1	15,4	36,2	39,2
Dobra domača hrana	22,4	31,9	22,7	23,0
Možnost za ukvarjanje z aktivnostmi v naravi	10,3	8,4	21,3	60,0
Možnost izvajanja adrenalinskih športov	52,7	24,3	13,6	9,5
Možnost spoznati naravo in kulturo tega območja, se kaj naučiti o njej	14,0	18,5	42,1	25,4
Ker se med domačini dobro počutim (dobre pretekle izkušnje)	24,0	21,8	30,6	23,8
Zaradi ponudbe aktivnosti, ob katerih lahko obiskovalci spoznajo domačine in njihovo življenje	31,3	29,5	26,1	13,2
Ker je območje zelo varno (ni tatvin, vlomov v avtomobile, ...)	24,7	24,9	25,2	25,2
Ogled lokalnih naravnih zanimivosti	11,9	7,9	20,6	59,6
Ogled lokalnih kulturnih zanimivosti	41,3	19,6	22,3	16,8
Drugo	71,6	6,4	1,8	20,2

Kot najmanj pomembna med navedenimi razlogi za obisk se je izkazala možnost izvajanja adrenalinskih športov (samo 9,5 % vprašanih jo je navedlo kot zelo pomemben razlog), kar kaže na to, da kljub hitremu razvoju in ponudbi različnih modnih aktivnosti, ki so praviloma povezane z različnimi oblikami (običajno zgolj navideznega) tveganja, med obiskovalci narodnega parka še niso prepoznane in pomembne. Kljub temu je pri načrtovanju razvoja območja parka potrebno imeti v mislih prav tovrstne aktivnosti, ki lahko pomenijo

zelo moteč element v pokrajini, so okoljsko velikokrat sporne (npr. vožnja s štirikolesniki in motornimi sanmi, soteskanje ...) in lahko potencialno ogrožajo tudi druge obiskovalce parka. Zelo skromen je tudi pomen kulturne dediščine oziroma kulturnih zanimivosti, ki predstavljajo enega od ključnih razvojnih potencialov območja.

Morebitne povezave med razlogi za obisk parka in socio-demografskimi značilnostmi vprašanih (spol, starost, izobrazba, zaposlenost) smo preverjali s pomočjo hi-kvadrat preizkusa. Rezultate smo vrednotili kot statistično značilne pri $p < 0,05$. Pokazalo se je, da ti dejavniki le v manjši meri vplivajo na razlike v razlogih za obisk. Še največje razlike se pojavljajo med posameznimi starostnimi skupinami. Tako s starostjo obiskovalcev narašča pomen dobre domače hrane kot razloga za obisk območja, podobno pa velja tudi za naslednje razloge: dobro počutje med domačini, ponudba aktivnosti, kjer lahko obiskovalci spoznajo domačine in njihovo življenje, varnost območja, ogled lokalnih kulturnih zanimivosti, kot tudi možnosti za ukvarjanje z aktivnostmi v naravi. Pri drugih razlogih za obisk ni bilo mogoče ugotoviti razlik med posameznimi starostnimi skupinami.

3.2. Prepoznavanje vrednosti območja TNP

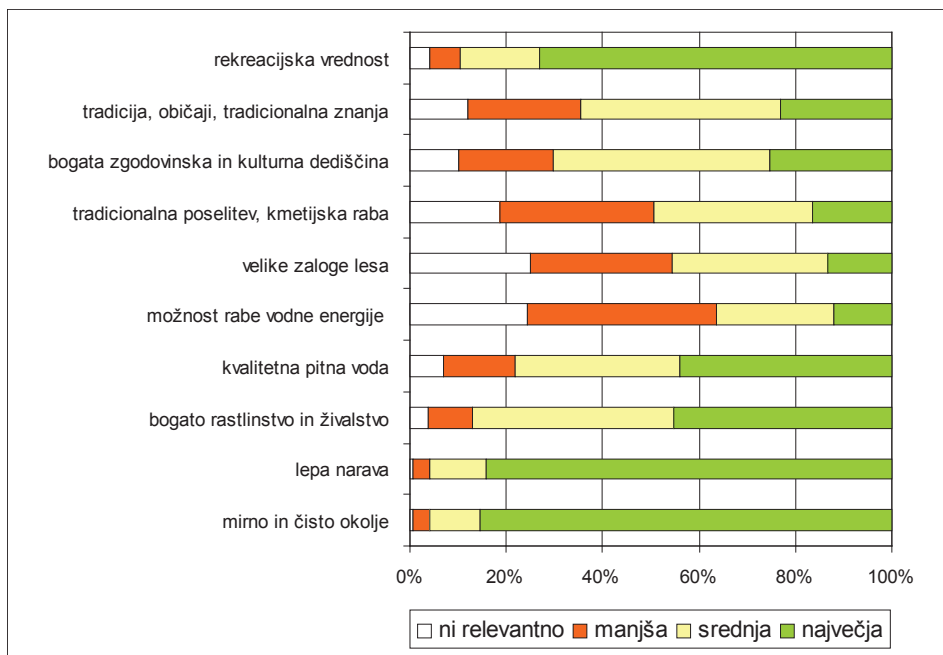
Motivi oziroma razlogi za obisk do neke mere že nakazujejo stopnjo zaznavanja različnih vrednosti zavarovanega območja. Vse prepoznane vrednosti so dejansko potenciali nekega območja za prihodnji razvoj, seveda pa je njihova razvojna vloga odvisna od številnih družbenih dejavnikov. Zavedanje heterogenosti in med seboj povezanih vrednosti naravnega in družbenega okolja zavarovanih območij bistveno pripomore k njihovi prepoznavnosti.

Odgovori anketirancev na vprašanje, kaj se jim zdi vrednost zavarovanega območja TNP, so se dobro ujemali z odgovori na vprašanja o razlogih za obisk. Navedenih deset vrst vrednosti so obiskovalci ocenjevali od majhne do največje, dopuščali pa smo tudi možnost, da posamezno vrednost ocenijo kot nerelevantno za območje TNP. Tako so anketiranci kot 'največjo vrednost' območja navajali mirno in čisto okolje (85,6 % anketirancev) ter 'lepo naravo (izgled, pejsaž)' (84,3 %). Da je izjemno naravno okolje glavni privlačni faktor ter nosilna vrednost zavarovanega območja dodatno potrjuje tudi dejstvo, da bogato rastlinstvo in živalstvo ter kvalitetno pitno vodo kar 45 % anketiranih prepozna kot največjo vrednost zavarovanega območja. Bogato zgodovinsko in kulturno dediščino ter tradicijo in običaje območja je kot največjo vrednost ocenila četrtnina anketirancev, srednjo vrednost pa jim je pripisalo 44 oziroma 41 % vprašanih. Pripisovanje vrednosti zgodovinski in kulturni dediščini ter tradiciji je po tej plati večje, kot bi lahko sklepali po navedbah o razlogih za obisk.

Med navedenimi razlogi je največ anketirancev kot irelevantno z vidika vrednosti območja TNP ocenjevalo možnost rabe vodne energije ter velike zaloge lesa, torej dveh vrednosti rabe, ki lahko npr. za domače prebivalstvo predstavljata dejanski vir zaslužka. Vendar pa so s tem povezane možnosti zaradi lege znotraj TNP precej omejene. To kaže na drugačno percepcijo območij varovanja s strani obiskovalcev, katerim je osrednji cilj doživljanje kvalitetnega naravnega okolja. Pri tem igra pomembno vlogo tudi rekreacija (tu je predvsem poudarek na rekreaciji v naravi), kateri je 73 % vprašanih pripisalo največjo vrednost. Opaziti je tudi mogoče, da so precej bolj pogoste bolj splošne (mirno in čisto okolje, lepa narava) kot pa konkretne navedbe.

Slika 5: Mnenje turistov o vrednotah obiskanega območja

Figure 5: Tourists' opinion on the values of the visited area

Pri analizi navedb obiskovalcev pa velja nekaj pozornosti nameniti tudi kategorijam, ki so jim obiskovalci pripisovali manjše vrednosti. Tu preseneča, da je kar polovica vprašanih tradicionalni poselitvi in obdelanim kmetijskim zemljiščem (torej kulturni pokrajini) pripisala majhno vrednost, oziroma so jo označili kot irelevantno z vidika vrednosti zavarovanega območja TNP. Takšni odgovori so verjetno v veliki meri pogojeni z značilnostmi območja, kjer se je izvajalo anketiranje, saj je v Zgornjesavski dolini kulturna pokrajina zajeta v okvir TNP le v manjši meri. Rezultati takšne ankete na območju Bohinja ali v Zgornjem Posočju bi po vsej verjetnosti dali drugačne rezultate.

3.3. Potrebnost izboljšav z vidika trajnostnega turističnega razvoja

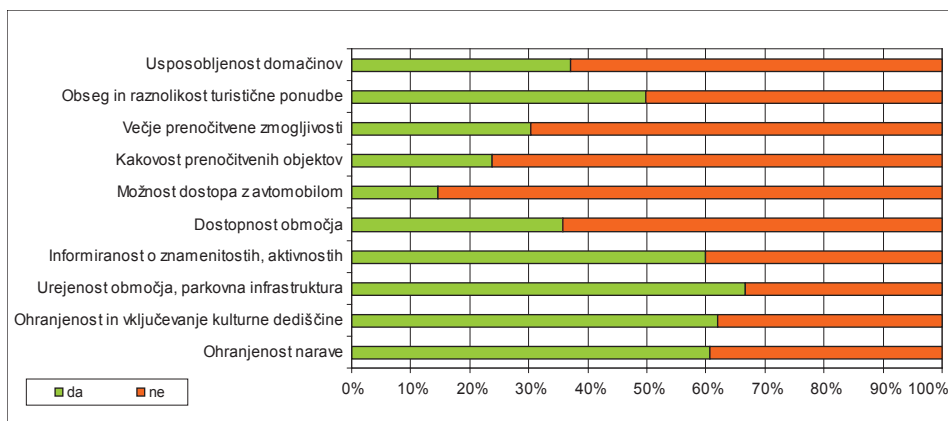
Pomemben del vprašalnika se je nanašal na mnenje o izboljšavah na območju narodnega parka, ki bi pozitivno prispevale k razvoju turizma. Odgovori so pokazali, da je najbolj potrebna izboljšave urejenost območja (poti, parkirišča, sanitarije, razgledne točke, čistost ...), in sicer je bilo takšnega mnenja dve tretjini vprašanih (66,7 %). To kaže na dejansko slabo urejenost najbolj dostopnih točk v parku, kjer je velik obisk, kateremu bi bilo potrebno ustrezno prilagoditi infrastrukturno opremljenost (npr. zadostno število sanitarij in njihovo redno vzdrževanje). Prav ustrezna urejenost vstopnih točk v parku lahko bistveno prispeva k varovanju naravnega okolja znotraj parka. Zanimivo je tudi dejstvo, da velik delež

vprašanih (61,9 %) meni, da je potrebno izboljšati ohranjenost kulturne dediščine in njeno predstavitev obiskovalcem, prav tako pa je potrebno prispevati k ohranjenosti narave (60,7 %) in informiranosti o znamenitostih, možnih aktivnostih in turistični ponudbi (59,9 %).

Po mnenju anketirancev je na območju parka premalo poskrbljeno za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, predvsem pa pogrešajo njuno ustrezno interpretacijo. Prav tu se lahko kaže eden večjih razvojnih potencialov v turističnem razvoju z oblikovanjem informacijskih središč na različnih robnih delih parka (npr. Bled, Bohinj, Kranjska Gora, Bovec, Kobarid) in manjših informacijskih točk. Hkrati je lahko na teh lokacijah organizirana vodniška služba (in druga turistična ponudba – organiziranje aktivnosti, kulinarična ponudba, prenočišča), v katero so vključeni predvsem domačini. Med odgovori velja izpostaviti tudi nizek delež (14,7 %) tistih vprašanih, ki bi si želeli izboljšanje dostopa z avtomobilom do pomembnejših izletniških točk, planinskih koč ipd. To pomeni, da obiskovalci zaznavajo vrednost narodnega parka kot območja, kjer je promet omejen. Z različnimi ukrepi bo v prihodnje potrebno urediti javni prevoz do vstopnih točk v parku, hkrati pa težiti k (boljši) organizaciji javnega prevoza na najbolj prometno obremenjenih območjih v parku (npr. prelaz Vršič). Vzporedno bo potrebno omejevati promet na višje ležečih predelih (npr. bohinjske planine) in spodbujati hojo.

Slika 6: Potrebne izboljšave na območju TNP

Figure 6: Estimation of needs for improvements in the area of Triglav National Park

3.4. Poznavanje varstvenega režima

Vedenje in reakcije obiskovalcev so v veliki meri odvisni tudi od njihove ozaveščenosti in poznavanja 'pravil obnašanja', kar je posebno občutljiva vsebina na območjih varovanja s strožjimi varstvenimi režimi. Sam režim varovanja obiskovalci TNP najbolj spoznajo ob obiskih tega območja (preko informativnih tabel, pravil ...), podrobno pa z njim praviloma niso seznanjeni. Tako nas je zanimalo, v kolikšni meri anketiranci sploh poznajo varstveni režim v TNP. Med vsemi anketiranimi obiskovalci jih le 9 ni vedelo, da se nahajajo v neposredni bližini narodnega parka.

Analiza odgovorov je pokazala, da je največ obiskovalcev (49,2 %), ki pravila varovanja oziroma predpise sicer poznala (po lastnih navedbah), vendar slabo. Dobra tretjina (37,2 %) pravi, da pravila pozna dobro. Seveda pa ni nujno, da lastne navedbe odražajo dejansko stanje. V vsakem primeru lahko ugotovimo, da pomemben del obiskovalcev ni seznanjen s predpisi, ali pa je z njimi seznanjen pomanjkljivo.

Preglednica 4: Poznavanje varovalnega režima v TNP

Table 4: Knowledge on the protection regime in Triglav National Park

Poznavanje režima	Število	%
Da, dobro	148	37,2
Da, a slabo	196	49,2
Ne	54	13,6
Skupaj	398	100,0

Glede na razmeroma visok delež odgovorov, da poznajo režim varovanja na območju TNP, smo to vprašanje smiselno nadgradili še z vprašanjem o ustreznosti obstoječega varstvenega režima. Odgovori na to vprašanje do določene mere pokažejo tudi stopnjo ozaveščenosti obiskovalcev in nakazujejo potrebne usmeritve v sistemu upravljanja in varovanja zavarovanega območja.

Največ (56,3 %) anketirancev je menilo, da je varstveni režim primeren, približno petini se zdi preblag, prav toliko jih o tem nima mnenja oziroma ne vedo. Med slednjimi so seveda tudi tisti, ki varovalnega režima sploh ne poznajo.

Preglednica 5: Kakšen se vam zdi varovalni režim v TNP?

Table 5: What is your opinion on the protection regime in Triglav National Park?

Primernost varovalnega režima	Število	%
Primeren	215	56,3
Prestrog	23	6,0
Preblag	70	18,3
Ne vem	74	19,4
Skupaj	382	100,0

Vrednotenje režima varovanja s strani obiskovalcev na območju TNP je preučevala že Mrakova (2009), in sicer na populaciji slovenskih gornikov (ki zahajajo tudi na območje TNP). Več kot 50 % vprašanih je obstoječi varovalni režim ocenilo kot primeren. V našem primeru smo zaradi tujih obiskovalcev dopustili možnost odgovora 'ne vem' (takih je bilo dobrih 20 %), pri skupini gornikov pa te možnosti ni bilo. Kljub pretežnemu deležu odgovorov, ki kažejo, da so obiskovalci zadovoljni z obstoječim načinom varovanja TNP, pa kaže delež odgovorov, da je režim preblag (20 % turisti in dobrih 25 % gorniki), da se številni obiskovalci zavedajo vrednosti in enkratnosti območja in hkrati nevarnosti, ki mu pretjijo zaradi velikega

obiska. Opozoriti velja, da je pri skupini gornikov celo 15 % vprašanih obstoječi režim ocenilo kot prestrog, med turisti pa le 6 %. Večji delež nestrinjanja z režimom gre mogoče na račun tistih rekreativcev, ki se poleg gornišva ukvarjajo tudi z drugimi oblikami rekreacije v naravi, predvsem gorskim kolesarjenjem, jadralnim padalstvom, vožnjo z motornimi vozili in sanmi. Varovalni režim omejuje tovrstne aktivnosti, sporne pa postajajo (predvsem zaradi množičnosti in prostorske razširjenosti) tudi druge, npr. turno smučanje (Mrak 2009).

Problematiko dodatno pojasnijo tudi komentarji anketirancev glede ustreznosti varovalnega režima. Prevladujoča skupina obiskovalcev, ki ocenjujejo da je režim varovanja sicer primeren, je pogosto opozarjala na pomanjkljiv nadzor in sankcije ob morebitnih nepravilnostih, potrebo po ureditvi prometnega režima oziroma omejitvi prometa, hkrati pa so številni poudarili, da je obstoječi režim dovolj toleranten za obiskovalce. Tudi med pomanjkljivostmi sedanjega režima varovanja so se pojavljale zelo različne navedbe. V ospredju so bile pomanjkljiv nadzor in premile kazni za kršitelje. Med konkretnimi kršitvami so izpostavili predvsem črne gradnje znotraj TNP in vožnje z motornimi vozili (motorji, štirikolesniki). Številni so opozarjali tudi na neurejeno parkiranje na različnih območjih parka oziroma v njegovi neposredni bližini. Zanimivo je tudi, da so anketirani obiskovalci pogosto izpostavili slabo ozaveščenost samih obiskovalcev parka.

Nekaj posameznih obiskovalcev je ocenilo, da je režim varovanja v TNP prestrog; izpostavljeno je bilo preveliko omejevanje gradnje, nekateri pa so izpostavili tudi prestrog režim varovanja za domačine (lokalno prebivalstvo) na eni in preblag za obiskovalce.

3.5. Plačevanje vstopnine

V strokovni literaturi o zavarovanih območjih je pogosto obravnavano tudi plačevanje vstopnine za zavarovana območja, ki lahko predstavlja pomemben vir sredstev za ohranjanje zavarovanih območij ali za izboljšanje tamkajšnje infrastrukture, lahko pa gre tudi za sredstvo, ki pomaga usmerjati obisk, npr. z bolj obremenjenih na manj obremenjena območja. S tem je povezano tudi vprašanje vpliva morebitne vstopnine na številčnost obiska. Možen negativen vpliv je lahko tudi pojav negativnih socialnih učinkov (zmanjševanje dostopnosti za šibkejšo socialne sloje), saj uvedba vstopnine prizadene zlasti manj premožne (Williams in Black 2002). S tovrstnim plačevanjem vstopnine so povezane tudi nekatere bojazni, npr. strah pred tem, da bi odvisnost zavarovanega območja od turističnega obiska vplivala na pospeševanje slednjega ne glede na njegove negativne učinke na naravne vire (npr. Van Sickle in Eagles 1998).

V anketni vprašalnik smo tako vključili tudi vprašanje o tem, kaj obiskovalci menijo o potrebnosti oziroma smiselnosti plačevanja vstopnine v TNP. Vprašanje je bilo povsem hipotetično in se ni nanašalo na nikakršne konkretne obstoječe načrte ali ideje. Obiskovalci TNP so sicer že zdaj v nekaterih primerih obvezani k določenim plačilom, vendar gre za plačilo uporabe parkirišč (npr. ob Bohinjskem jezeru, na Vršiču) ali cest (npr. do planine Blato).

Odgovori so pokazali, da je več tistih anketirancev, ki vstopnine ne bi plačevali (54 %). Med tistimi, ki menijo, da bi bilo plačevanje vstopnine v park smiselno (gre za 46 % anketirancev), se jih je največ (52,2 %) odločilo za najnižjo ponujeno vsoto (do 2 EUR), le 6 % pa je tistih, ki bi plačali več kot 5 EUR.

Preglednica 6: Mnenje obiskovalcev o potrebnosti/smiselnosti plačevanja vstopnine v TNP
Table 6: Visitors' opinion on the necessity of park entrance fees

Potrebnost/smiselnost vstopnine	Število	%
Da	183	46,0
Ne	215	54,0
Skupaj	404	100,0

Preglednica 7: Koliko bi bili anketiranci pripravljene največ plačati za vstop v TNP?
Table 7: How much are respondents prepared to pay to enter the park?

Višina vstopnine	Število	%
Do 2 EUR	95	52,2
2–5 EUR	76	41,8
Več kot 5 EUR	11	6,0
Skupaj	182	100,0

K takšnim rezultatom je zanesljivo pripomoglo tudi dejstvo, da je šlo za anketiranje dejanskih obiskovalcev tega območja. Kot kažejo nekatere raziskave (npr. Dharmaratne in sod. 2000) so pogosti oziroma večkratni obiskovalci manj pripravljene na plačilo. Njegova uvedba bi namreč za njih pomenila tudi dejansko finančno obremenitev in potemtakem odgovori ne odražajo samo njihovega načelnega stališča do plačevanja vstopnine. Rezultati našega anketiranja niso pokazali, da bi bili obiskovalci, ki pogosteje obiskujejo obravnavano območje, manj pripravljene plačevati vstopnino, vendar je šlo pri anketirancih – tudi če upoštevamo kraj njihovega bivališča oziroma veliko prevlado Slovencev – po vsej verjetnosti večinoma za obiskovalce, ki nameravajo to območje še večkrat obiskati. Anketiranje tudi ni pokazalo razlik v pripravljenosti za plačilo vstopnine v odvisnosti od socio-demografskih značilnosti anketirancev, pa tudi ne glede na njihove razloge za obisk.

Glede tega, kdo naj bi prejemal z morebitno vstopnino pridobljena sredstva, so mnenja anketirancev različna, oziroma so odgovori precej enakomerno razdeljeni med upravljavca, občino in lokalno skupnost. Številni anketiranci niso vedeli, da je upravljavec Javni zavod TNP, zato so nekateri izmed njih TNP posebej navajali kot prejemnika teh sredstev.

Anketiranci so imeli tudi možnost povedati, za kakšen namen naj bi se uporabljala pobrana vstopnina, pri tem pa jim ni bila ponujena nobena vnaprej oblikovana možnost, ampak je šlo za vprašanje odprtega tipa. Dobra desetina tistih, ki so menili, da bi bilo plačevanje vstopnine smiselno, ni želela ali znala navesti nobenega namena, med preostalimi pa so prevladovali bolj splošni odgovori. Večina jih je pri tem navajala ohranjanje in varstvo narave. Zaradi vrste nejasnih formulacij (npr. 'varovanje', 'ohranjanje', 'vzdrževanje' ...) ne navajamo konkretnih deležev. Približno desetina je bila takšnih, ki so menili, da bi bilo treba denar vlagati v razvoj območja, pri tem pa so nekateri posebej omenjali razvoj turizma. Precej anketirancev je menilo, da bi bilo treba denar od vstopnine porabiti za obnovo in razvoj infrastrukture, žal pa iz večine odgovorov oziroma navedb ni bilo razvidno, ali so imeli pri tem v mislih splošno infrastrukturo na območju ali pa infrastrukturo, ki je posebej namenjena turizmu in prostemu

času. Tudi maloštevilne bolj konkretne navedbe so praktično v celoti sodile v zgoraj začrtane okvire. Tako so npr. nekateri posamezniki menili, da bi bilo treba denar porabiti za dodatne čuvaje, za postavitev dodatnih informacijskih tabel ali WC-jev in izboljšavo cest.

Kot že rečeno, je bilo več tistih anketirancev, ki so zavračali možnost plačevanja vstopnine. Za utemeljitev svojega stališča so navajali predvsem štiri razloge. Najpogostejši med njimi (navedlo ga je 13,7 % tistih anketirancev, ki so zavračali plačilo) je bil, da mora biti narodni park dostopen vsem. Nekateri so kot s tem povezan negativni dejavnik posebej opozarjali na zmanjšano dostopnost manj premožnim v primeru uvedbe vstopnine. Tudi vsebina drugega najpogostejše navajanega razloga je bila podobna. Tako je skoraj 8 % anketirancev iz te skupine menilo, da za dostop do narave pobiranje vstopnine ni sprejemljivo oziroma si narave ne more lastiti nihče. Nekoliko manj (5,9 % anketirancev, ki zavračajo plačilo vstopnine) jih je menilo, da za pobiranje vstopnine ni nobene potrebe, 4,6 % pa je bilo tistih, ki so menili, da bi to imelo nezaželen vpliv na obisk. Pri tem so izpostavljali predvsem zmanjšanje obiska zaradi morebitne uvedbe vstopnine. Med drugimi večkrat navajanimi razlogi proti pobiranju vstopnine lahko omenimo še dejstvo, da se narodni park financira že iz proračuna, da je v sedanosti komercializacija na vseh področjih že tako in tako preveč prisotna in da bi uvedba vstopnine s sabo prinesla probleme s pravilnim usmerjanjem tako pridobljenih sredstev in hkrati ponujala možnosti zlorab. Nekateri so menili, da je vstopnina nepotrebna, ker se obiskovalcem marsikaj zaračunava že v drugačni obliki, trije posamezniki pa so kot problem izpostavili težak nadzor nad dostopom v park in s tem nad pobiranjem vstopnine.

Kot navaja Buckley (2003) na primeru avstralskih zavarovanih območij v narodnih parkih vstopnine predstavljajo le majhen del skupnega proračuna parkov, pa tudi stroški pobiranja vstopnin so razmeroma visoki. Za financiranje prvenstveno varstvenih funkcij po njegovem mnenju vstopnine niso najboljša rešitev. Naše vprašanje se ni nanašalo na natančno opredeljeno situacijo ali namen (npr. ali bi šlo za pobiranje vstopnine le za določeno območje ali za TNP v celoti, ali bi potekalo preko celega leta ali le v času viška sezone, ali bi bil njegov namen le zbiranje dodatnih sredstev za delovanje TNP ali vplivanje na obseg in razporeditev obiska ...) in tudi ni izhajalo iz nikakršnih ugotovljenih potreb. Z njim smo želeli le ugotoviti načelen odnos obiskovalcev do plačevanja vstopnine. Anketiranje je tako pokazalo, da v splošnem obstaja razmeroma skromna pripravljenost za plačilo. Potemtakem bi očitno bilo morebitno razmišljanje o uvedbi tovrstnega ukrepa precej nepriljubljeno in v nasprotju z vrednostnimi predstavami pomembnega deleža obiskovalcev. Mogoče pa je, da bi pobiranje prispevka v drugačni obliki (ne v obliki vstopnine; na njeno manjšo sprejemljivost sta opozarjala npr. že Williams in Black 2002) naletelo na precej boljši sprejem. V vsakem primeru pa bi bilo treba v primeru pojava potrebe po tovrstnem ukrepu in razmišljanja o njem upoštevati tudi prej navedene potencialne negativne učinke.

4. SKLEP

TNP predstavlja v Sloveniji posebno vrednoto in je vpet v narodnostno zavest prebivalstva, saj ima Triglav, po katerem je narodni park dobil ime, poseben simbolni pomen. To dejstvo se kaže tudi v veliki prepoznavnosti TNP in njegovi dobri obiskanosti, h kateri prispeva tudi njegov geografski položaj, saj predstavlja dobro dostopno visokogorsko območje. Žal o

tem obstajajo le zelo nepopolni kvantitativni podatki. Z vidika načrtovanja razvoja turizma v parku bi bilo zato potrebno zagotoviti spremljanje števila obiskovalcev preko leta, prav tako pa vpeljati učinkovit nadzor nad izvajanjem različnih dejavnosti znotraj parka. Na slednje opozarjajo tudi rezultati naše ankete med obiskovalci, saj so pogosto v povezavi z varovalnim režimom kot problem omenjali po njihovem mnenju premajhen nadzor.

Pri načrtovanju bodočega razvoja turizma v parku je potrebno imeti v mislih dejstvo, da obiskovalci na območju TNP najbolj cenijo mir in ohranjeno naravno okolje, kar je glavni razlog, da se odločijo za obisk in hkrati prav to prepoznavajo kot glavno kvaliteto območja. Kulturna dediščina oziroma kulturne značilnosti območja igrajo pri obisku območja le majhno vlogo. Po eni strani je to logično in pričakovano, saj so na območju TNP zavarovana zlasti območja pretežno prvobitne narave, po drugi strani pa je kulturno bogastvo območja vsekakor pomembno in premalo izkoriščeno in bi mu bilo smiselno dati precej večjo težo. S tem so povezane tudi razvojne priložnosti območja, saj bi se v s tem povezano turistično ponudbo nujno moralo vključevati lokalno prebivalstvo, ki bi lahko imelo od tega tudi upoštevanja vredne ekonomske koristi. Interpretacija tako naravne kot kulturne dediščine je tudi po mnenju dokaj številnih anketirancev pomanjkljiva. V večji meri kot doslej bi se lahko izvajala na ustreznih lokacijah znotraj parka oziroma na njegovem obrobju.

Obiskovalci na splošno varstveni režim podpirajo, hkrati pa je njegovo poznavanje med obiskovalci razmeroma slabo, kar opozarja na to, da bi bilo potrebnega več informiranja in izobraževanja obiskovalcev. Vsaj del 'nepravilnega' vedenja obiskovalcev (neupoštevanje varstvenega režima) je po vsej verjetnosti tudi posledica pomanjkljive informiranosti.

Z vidika razvoja parka se je kot pozitivno pokazalo dejstvo, da so želje in mnenja obiskovalcev v pretežni meri v skladu z varstveno vlogo parka. Tako razlogi, zaradi katerih obiskujejo območje TNP, kot njihova mnenja in predlogi glede izboljšav ne prihajajo v navzkrižje z osnovnim poslanstvom parka. Celo nasprotno, saj so glavni razlogi za obisk TNP v veliki meri ravno tiste značilnosti, ki jih narodni park poskuša ohraniti. To kaže na možnost uspešnega sobivanja varstva narave in turizma.

Na drugi strani razprave o novem zakonu o TNP govorijo o nezadovoljstvu med delom domačinov, ki vidijo park v precejšnji meri kot oviro za razvoj. Bodoči razvoj TNP bo zato moral smiselno uravnotežiti varovalno in razvojno funkcijo, pri čemer bi moral biti izrazit poudarek na razvoju trajnostnega turizma. Pri tem je zelo pomembna vloga upravljalvske institucije, ki lahko v veliki meri prispeva k smiselnemu prepletanju varovanja naravnih in kulturnih vrednot ter sonaravnega razvoja določenih človekovih dejavnosti na območju parka.

Raziskava je pustila odprta nekatera vprašanja. Tako ostaja vprašanje, ali bi bili rezultati anketiranja podobni tudi v času največjega obiska (na višku sezone), ko lahko pričakujemo drugačno sestavo obiskovalcev glede na motive, zaradi katerih obiščejo območje TNP in ki morda drugače gledajo na obravnavane vsebine. Postavlja se tudi vprašanje, v kolikšni meri so obiskovalci Zgornjesavske doline značilni predstavniki obiskovalcev TNP. Glede na to, da ponujata npr. Zgornje Posočje in Bohinj drugačne oblike turistične ponudbe in drugačne prostčasne možnosti, bi bilo mogoče pričakovati na teh dveh območjih tudi nekoliko drugačno strukturo obiskovalcev, kar bi lahko vplivalo tudi na njihova drugačna mnenja in stališča. Kako je s tem pa lahko pokažejo šele prihodnje raziskave.

Viri in literatura

- Alpizar, F. 2006: The pricing of protected areas in nature-based tourism: a local perspective. *Ecological economics* 56. New York.
- Ballantyne, R., Packer, J., Hughes, K. 2008: Environmental awareness, interests and motives of botanic gardens visitors: implications for interpretive practice. *Tourism management* 29, 3. New York.
- Buckley, R. 2003: Pay to play in parks: an Australian policy perspective on visitor fees in public protected areas. *Journal of sustainable tourism* 11, 1. Clevedon.
- Creel, S., Fox, J. E., Hardy, A., Sands, J., Garrott, B., Peterson, R. O. 2002. Snowmobile activity and glucocorticoid stress response in wolves and elk. *Conservation biology* 3. Boston.
- Deng, J., Qiang, S., Walker, G. J., Zhang, Y. 2003: Assessment on and perception of visitors' environmental impacts of nature tourism: a case study of Zhangjiajie National Forest Park, China. *Journal of sustainable tourism* 11, 6. Clevedon.
- Dharmaratne, G. S., Yee Sang, F., Walling, L. J. 2000: Tourism potentials for financing protected areas. *Annals of tourism research* 27, 3. New York.
- Dudley, N. (ur.) 2008: Guidelines for applying protected area management categories. Gland, Switzerland: IUCN. Medmrežje: www.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf (5.2.2009).
- Ellingson, L., Seidl, A. 2007: Comparative analysis of non-market valuation techniques for the Eduardo Avaroa Reserve, Bolivia. *Ecological economics* 60. New York.
- Garrigós Simón, F. J., Narangajavana, Y., Palacios Marqués, D. 2004: Carrying capacity in the tourism industry: a case study of Hengistbury Head. *Tourism management* 25. New York.
- Gómez-Limón, J., De Lucio, J. V. 1995: Recreational activities and loss of diversity in grassland in Alta Manzanares Natural Park, Spain. *Biological conservation* 74. Barking.
- Gregorc, P. 2006: Potenciali in omejitve za turizem v zavarovanem območju narave – krajinskem parku Golte. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Grieser-Johns, A. D. 1996: Bird population persistence in Sabahan logging concessions. *Biological conservation* 75. Barking.
- Holden, A., Sparrowhawk, J. 2002: Understanding the motivations of ecotourists: the case of trekkers in Annapurna, Nepal. *International journal of tourism research* 4. Hoboken.
- Horvat, S. 2006: Promocija tržne znamke Krajinskega parka Goričko. Diplomsko delo, Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru. Maribor.
- Jurinčič, I. 2004: Načrtovanje in nadzor turističnega obiska v zavarovanih območjih s pomočjo analize nosilne zmogljivosti. Zavarovana območja in njihov pomen za turizem: morska učna pot : Mesečev zaliv in njegovi zakladi. Strokovni seminar in terensko delo, 28.–29. november 2003. Strunjan (ur. A. Gosar). Koper 2004.
- Jurinčič, I., Popič, A. 2009: Sustainable tourism development in protected areas on the pattern of Strunjan Landscape Park. *Varstvo narave* 22. Ljubljana.
- Lampič, B., Mrak, I. 2008: Vrednote, vrednosti in razvojni potenciali območij varovanja. Vrednotenje okolja in prostora. Dela 29. Ljubljana.

- Lampič, B., Mrak, I. 2007: Nature conservation in Slovenia. V: Vysoudil, M. (ur.), Lampič, B.(ur.), Sulzer, W.(ur.). Sustainable environmental research : promoting international cooperation and mutual assistance in natural parks. Olomouc.
- Lawson, S. R., Manning, R. E., Valliere, W. A., Wang, B. 2003: Proactive monitoring and adaptive management of social carrying capacity in Arches National Park: an application of computer simulation modeling. *Journal of environmental management* 68. London, New York.
- Lee, C.-K., Han, S.-Y. 2002: Estimating the use and preservation values of national parks' tourism resources using a contingent valuation method. *Tourism management* 23. New York.
- Leung, Y.-F., Marion, J. L. 1999: Characterizing backcountry camping impacts in Great Smoky Mountains National Park, USA. *Journal of environmental management* 57. London, New York.
- Li, W., Ge, X., Liu, C. 2005: Hiking trails and tourism impact assessment in protected area: Jiuzhaigou Biosphere Reserve, China. *Environmental monitoring and assessment* 108. Dordrecht.
- Lovén, L. 2000. Koli National Park – site of solitude and heritage. V: Lovén, L. (ured.). Responsible nature tourism. Proceedings of the conference at Koli National Park, Finland, 3.–4. February 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 792. Medmrežje: <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/11-Loven.pdf> (6.2.2009).
- Monz, C. A., Pokorny T., Freilich, J., Kehoe, S., Ayers-Baumeister, D. 2000: The consequences of trampling disturbance in two vegetation types at the Wyoming Nature Conservancy's Sweetwater River Project Area. USDA Forest Service proceedings RMRS-P-15-VOL-5. Missoula.
- Mrak, I. 2009. Sonaravni razvoj turizma in rekreacije v visokogorju. Doktorska disertacija, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Obua, J. 1997: The potential, development and ecological impact of ecotourism in Kibale National Park, Uganda. *Journal of environmental management* 50. London, New York.
- Pavliha, M. 1997 : Arhitekturni vidiki načrtovanja razvoja turizma v zavarovanih območjih. *Urbani izziv* 30–31. Ljubljana.
- Perpar, A., Udovč, A. 2007: Rural tourism and protected areas – factors to increase resilience of rural areas. *Acta agriculturae Slovenica* 89, 1. Ljubljana.
- Plut, D. 2006: Zavarovana območja in turistični napredek Slovenije. Turizem v zavarovanih območjih, 2006. Posvet Turizem v zavarovanih območjih, 6. december 2005, Krajinski park Goričko. Ljubljana.
- Plut, D., Cigale, D., Lampič, B., Mrak, I., Kavaš, D., Slabe Erker, R., Trebše, P., Pleterski, A., Štular, B., Pirnat, J., Keršič-Svetel, M., Pečnik, M. 2008: Trajnostni razvoj varovanih območij – celostni pristop in aktivna vloga države: trajnostno gospodarjenje v varovanih območjih z vidika doseganja skladnejšega regionalnega razvoja: končno poročilo. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Prato, T. 2001: Modeling carrying capacity for national parks. *Ecological economics* 39. New York.
- Reid, S. E., Marion, J. L. 2005: A comparison of campfire impacts and policies in seven protected areas. *Environmental management* 36, 1. New York.

- Reinius, S. W., Fredman, P. 2007: Protected areas as attractions. *Annals of tourism research* 34, 4. New York.
- Schwartz, Z., Lin L.-C. 2006: The impact of fees on visitation of national parks. *Tourism management* 27. New York.
- Statistični urad Republike Slovenije, 2010. Podatki o prihodih in prenočitvah. Medmrežje: http://www.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/01_21181_nastanitev_obcine/01_21181_nastanitev_obcine.asp (28.2.2010).
- Šolar, M. 2009: Urejanje Triglavskega narodnega parka za obiskovalce v luči ciljev in namenov ustanovitve narodnega parka. Dela 31. Ljubljana.
- Turizem v zavarovanih območjih. Posvet Turizem v zavarovanih območjih, 6. december 2005, Krajinski park Goričko 2006. Ljubljana.
- Van der Merwe, P., Saayman, M. 2008: Travel motivations of tourists visiting Kruger National Park. Koedoe – African protected area conservation and science 50, 1. Medmrežje: <http://www.koedoe.co.za/index.php/koedoe/article/view/140/714> (24.2.2010)
- Van Sickle, K., Eagles, P. F. J. 1998: Budgets, pricing policies and user fees in Canadian parks' tourism. *Tourism management* 19, 3. New York.
- Williams, P., Black, J. 2002: Issues and concerns to the USDA Forest recreational fee demonstration program: a synthesis of published literature, critical reports, media reports, public comments, and likely knowledge gaps. Submitted to: Recreation, Heritage, and Wilderness Program, USDA Forest Service, Washington Office. Medmrežje: http://www.fs.fed.us/recreation/programs/recfee/research/FS_RFDP_FINAL.pdf (2.2.2010).
- Yoda, A., Watanabe, T. 2000: Erosion of mountain hiking trail over a seven-year period in Daisetsuzan National Park, Central Hokkaido, Japan. *USDA Forest Service Proceedings RMRS-P-15-VOL-5*. 2000. Missoula.
- Zakon o ohranjanju narave (uradno prečiščeno besedilo) (ZON-UPB2). Uradni list RS, št. 96/2004. Ljubljana.
- Zavarovana območja in njihov pomen za turizem: morska učna pot: Mesečev zaliv in njegovih zakladi. Strokovni seminar in terensko delo, 28.–29. november 2003, Strunjan (ur. A. Gosar). Koper 2004.

TOURIST VISITATION AND PROTECTED AREAS – THE CASE OF TRIGLAV NATIONAL PARK

Summary

Protected areas are, because of their attractive landscape and well-preserved environment, of special interest for tourists. At the same time, these areas are strongly influenced by tourism and recreation.

In the paper relations between tourism and protected areas are discussed. Results of questionnaire survey among park visitors are presented. As a study area the Triglav National Park (TNP) was chosen, more precisely the Upper Sava Valley (municipality of Kranjska Gora). The survey tried to answer the question if and to which extent nature protection and

tourism development are compatible. The research focused on the opinions, attitudes and views of the visitors.

TNP is the only national park in Slovenia. It covers 83,807 ha, i.e. 4.1 % of the state territory. Triglav is an important national symbol and therefore the TNP has a special meaning and a special value for Slovenian population. This influences its large popularity. The large number of visitors is also the result of good accessibility of TNP. Unfortunately, there are only few data about number and distribution of visitors. From the viewpoint of tourism development in the park, it would be necessary to monitor visitor flows throughout the year and introduce effective control on the implementation of different (recreational and other) activities within the park. The latter was often mentioned by respondents in our questionnaire survey.

In planning the future tourism development in the park, it should be taken into account that visitors to the national park appreciate – above all – peace and well-preserved natural environment. These are the main motives for visiting TNP. These characteristics are also recognized as the main quality of the park. Cultural heritage and cultural characteristics of the area are only of secondary importance as motives for visitation. On the one hand, this is a logical and expected result of the questionnaire survey since within the TNP predominantly natural areas are protected. On the other hand, the cultural values of the area are important and not sufficiently well-known among the visitors so they should be better promoted. This also opens the possibilities for (cultural) tourism development. In development of such types of tourism, the involvement of local population is of crucial importance. Local population could acquire important economic benefits. Interpretation of natural and cultural heritage is in the opinion of many respondents insufficient. Interpretation/visitor centers could be located within the park or on its borders.

The visitors predominantly support the extant management regime and regulations in the park. On the other hand, they are only superficially familiar with them. This shows that the information regarding the extant regulations should be improved. At least part of 'improper' behavior of the visitors could be attributed to the insufficient knowledge of the regulations in the park.

From the viewpoint of the future development of the park, it is possible to evaluate positively the fact that wishes, opinions and proposals of visitors are predominantly compatible with nature protection. Motives for visiting the park as well as visitors' opinions and proposals regarding changes (improvements) in the park do not contradict the main purpose of the park. Quite the opposite; the main reasons for visiting TNP are predominantly the characteristics which the park is trying to preserve. Obviously there are good possibilities of successful cohabitation of tourism and nature protection.

On the other hand, the discussions on the new TNP law show discontent among parts of local population, who see the park as an obstacle for development. The future development of TNP should balance protection and development. In this context a special emphasis should be given to sustainable tourism development. The management institution has an important role in balancing natural and cultural values of the park and sustainable development of various human activities within the park.

Our research left some questions unanswered. It is possible that the results would be different if the questionnaire survey was performed in the summer, in the season with

the largest number of visitors, when we could expect different visitors' structure and their different motives. Perhaps also their opinions on the discussed topics would not be quite the same as in our case. One of the questions is related to the representativeness of the area of research. Is Upper Sava Valley in this regard typical part of TNP? Upper Soča Valley and Bohinj offer different recreation opportunities and even – to some extent – different type of landscape. A consequence of this could be also different types of visitors with different views on the role and development of national park. However, only the future research could prove this.

(Translated by the authors)